

Löneandelen

Bakgrundsfaktorer och effekter

Ulf Persson
Uppsats (15 hp), fördjupningskurs, vt-15
Ekonomisk historia
Handledare: Jan Brohlin
Institutionen för ekonomi och samhälle
Göteborgs universitet

Abstrakt

Under de senaste åren har förändringar i löneandelens storlek tilldragit sig stort intresse. Denna uppsats syfte har varit att belysa några olika aspekter av löneandelens utveckling; vad påverkar dess storlek, vilka effekter har den, hur har den förändrats, samt om den påverkar arbetslöshetens nivå.

En genomgång av teorier och vetenskapliga rapporter som har undersökt vad som driver löneandelens utveckling visar att vid sidan av rent ekonomiska faktorer har institutionella faktorer inverkan på lönens andel av förädlingsvärdet.

En genomgång av teorier och undersökningar av effekter av växlingar i löneandelens storlek visar att detta är ett betydligt mindre utforskat fält. En insikt som man nått är dock att ekonomin i olika länder skiljer sig åt. I vissa länder verkar efterfrågan vara lönedriven medan den i andra är vinstdriven. I de förra får en större löneandel positiva effekter på den totala efterfrågan medan det i de senare är högre vinstandelar som har den mest positiva effekten på efterfrågan.

En sammanfattning av undersökningar av löneandelens utveckling visar att den inte har varit stabil. Dock växlar dess stabilitet mellan länder. I sammanhanget pekas några viktiga svårigheter vid mätning av löneandelens storlek ut.

Slutligen redovisas resultatet av en OLS där data från 16 OECD-länder under perioden 1960-2009 används. I regressionsanalysen har förändring i arbetslöshet betraktats som beroende variabel och förändring i löneandelens storlek som oberoende. Resultatet tyder inte på att förändringar i löneandelen skulle ha någon inverkan på arbetslöshetens storlek

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte	3
Frågeställningar:.....	3
Metod och upplägg	3
1. Faktorer bakom löneandelens storlek	5
Teoribildning: bakgrundsfaktorer	5
De klassiska ekonomerna	5
Senare förklaringar.....	8
Forskningsläget: orsaksfaktorer	17
2. Effekter av löneandelens storlek	26
Teoribildning: effekter	26
Forskningsläget: effekter	27
3. Löneandelens utveckling.....	31
Mätproblem	31
Förändring i löneandel	35
4. Löneandel och arbetslöshet	40
Modell	40
Data	42
Resultat	46
Sammanfattning.....	49
Referenser	51

Inledning

David Ricardo (1821, Author's preface) ansåg att den grundläggande ekonomisk-politiska frågan var hur frukterna av den ekonomiska verksamheten fördelades i ett land. Det förädlingsvärde som åstadkoms i ett land tillfaller dels anställda arbetare dels kapitalägare som har ställt kapital till förfogande för produktionen. Men enligt Ricardo finns också en tredje del som tillfaller jordägare i form av jordränta. Enligt Ricardo har fördelningen och det sätt på vilket den utvecklas avgörande betydelse för den ekonomiska utvecklingen på längre sikt. I första hand avgör denna fördelning hur kapitalackumuleringen ser ut och därmed hur den framtida ekonomiska utvecklingen kommer att vara.

Enligt nutida terminologi finns bara två delar, den del som tillfaller de som arbetar och som kallas löneandelen och den del som tillfaller kapitalägare och som kallas vinstandelen. Tillsammans utgör dessa två hela förädlingsvärdet.

Det är inte bara Ricardos prioritering av frågan om hur fördelningen sker som kan motivera studiet av löneandelen. En annan anledning till att försöka förstå dess roll är att löneandelen kan betraktas som en viktig länk mellan ett lands makroekonomiska ställning och den enskilde medborgarens ekonomiska förhållanden. Om löneandelen är stabil kommer den ekonomiska utvecklingen i landet att avspegla sig i den genomsnittlige anställdes ekonomi. Om däremot löneandelen varierar kan det vara väsentligt att förstå varför den genomsnittlige anställdes ekonomiska förhållanden inte är en spegling av landets ekonomiska utveckling.

En annan anledning att ägna frågan intresse är att löneandelen och dess utveckling kan bidra till förståelsen av inkomstskillnader mellan

medborgare. I och för sig har de inkomstskillnader som idag existerar en komplex bakgrund. Dels är skillnaden mellan välbetalda arbeten och sämre betalda arbeten mycket stor. Skillnaden i lön mellan en VD i ett stort globalt företag och den lägst betalde anställda är enorm. Dels har många människor flera olika sorters inkomst, t.ex. lön, pension samt inkomster av kapital. Därför kan löneandelen inom den totala ekonomin kanske inte belysa denna fråga. Men det kan däremot löneandelen för t.ex. den procent av anställda som har den högsta inkomsten och eller t.ex. för de 50 % av inkomsttagarna som har de lägsta inkomsterna.

Ett tredje skäl att utveckla kunskapen om löneandelen är att det bidrar till ökad förståelse av maktrelationer i samhället. Löneandelen kan ses som en indikator på hur stor makt den arbetande befolkningen har gentemot kapitalägarna, och för den delen hur stor makt olika grupper av anställda har.

Dessa tre skäl skulle kunna motivera studiet av hur olika faktorer påverkar löneandelens storlek. Studiet av hur löneandelens storlek påverkar andra aspekter av ekonomin kan också motiveras. För fackföreningar och arbetsgivarorganisationer är det viktigt att veta vilka effekterna av olika lönemodeller blir på ekonomin i stort och därmed hur den långsiktiga utvecklingen av lönerna kan komma att bli. Löneandelens storlek kan här vara av betydelse då den direkt påverkar konsumtionen men också möjligheterna för företag att investera. Såväl konsumtionens som investeringarnas storlek kan ha avgörande betydelse på t.ex. arbetslösheten, som i Europa under de senaste decennierna legat på en skadligt hög nivå. Det är därför av stor vikt att alla tänkbara faktorer, bl.a. löneandelens storlek, som kan påverka arbetslöshetens storlek undersöks. Denna aspekt på löneandelen är en viktig del av detta arbete.

Syfte

Syftet med detta arbete är att klargöra löneandelens funktionella roll, dvs. att förstå vilka faktorer den styrs av samt vilka effekter som en förändrad nivå på löneandelen får.

Frågeställningar:

Denna uppsats avser att besvara fyra frågor:

1. Vad säger den aktuella forskningen om vilka faktorer som inverkar på löneandelens storlek?
2. Vad säger den aktuella forskningen om vilka effekter en förändring av löneandelens storlek har?
3. Hur har löneandelen utvecklats under efterkrigstiden?
4. Hur har förändringar av löneandelens storlek i den totala ekonomin påverkat arbetslöshetens storlek i 16 OECD-länder under perioden 1960-2009?

Metod och upplägg

Upplägget av uppsatsen är sådant att varje frågeställning tilldelas ett eget kapitel. I en första del av uppsatsen behandlas tänkbara förklaringar till förändringar i löneandelens storlek. Detta sker först med hjälp av några relevanta teorier och sedan med beskrivningar av relevanta empiriska undersökningar. Denna del bygger på ett studium av befintlig litteratur. Inget anspråk görs på att täcka hela fältet. Målsättningen är i stället att redovisa så många olika typer av synpunkter som möjligt. I en andra del berörs effekterna av förändringar i löneandelens storlek, dels med hjälp av relevant teoribildning dels med hjälp av empirisk forskning. Även denna del grundas i studier av befintlig litteratur. I en tredje del kommer en kort beskrivning av löneandelens utveckling att göras. Där diskuteras också några av de svårigheter som finns när det gäller att få ett korrekt och rättvisande mått på löneandelens storlek. I en fjärde del presenteras en modell för hur löneandelens storlek påverkar

arbetslösheten, samt resultatet av en multipel regressionsanalys av denna påverkan. Slutligen följer en sammanfattande diskussion.

1. Faktorer bakom löneandelens storlek

Teoribildning: bakgrundsfaktorer

De klassiska ekonomerna

David Ricardo (1821, Author's preface) byggde vidare på Adam Smiths analys av det ekonomiska systemet. Från Smith tog Ricardo bland annat över idén om de tre ersättningsformerna; lön, profit och jordreänta och idén om de tre samhällsklasserna: arbetare, kapitalägare och jordägare.

Men Ricardo var också influerad av Thomas Malthus och dennes uppfattning att när ekonomisk utveckling sker och därmed de ekonomiska förhållandena förbättras så växer befolkningen. På grund av befolkningstillväxten blir det svårare att försörja befolkningen och välståndet sjunker tillbaka.

Mekanismen bakom denna bromsande effekt på välståndet beskriver Ricardo på ungefär följande sätt. När befolkningen blir större behövs mer livsmedel. När fler behöver livnäras måste mer mark tas i anspråk. Den nya marken är mindre produktiv än den som redan används eftersom man naturligtvis i första hand använt den mest produktiva marken. Det kommer därför att krävas mer arbete för att producera samma mängd livsmedel på denna mark som på de tidigare använda. Som en följd av detta blir det kostsammare att leva och det man vunnit i ökat välstånd äts upp av ökade kostnader för livsmedel.

Enligt Ricardo har denna mekanism betydelse för den funktionella fördelningen i samhället. Enligt honom ger den senast ianspråktaga marken, dvs. den minst produktiva jorden, ingen jordreänta. Men om arealen ökas kommer det att finnas en skillnad i avkastning mellan den tidigare använda och den senare använda jorden. Denna skillnad kommer att tas i anspråk av jordägarna i form av jordreänta.

Jordräntan bestäms alltså av marginalproduktiviteten på den minst produktiva marken som tagits i anspråk. Efter hand som mera mark tas i anspråk kommer detta överskott från tidigare använd mark att öka. (Ricardo, 1821, s. 44-61)

Löner kan då efterfrågan på arbetskraft stiger gå upp. Men detta kommer att leda till att befolkningen ökar. Lönen kommer därför åtminstone på längre sikt att ligga på en nivå som garanterar att arbetskraften kan reproducera sig dvs. den ger möjlighet för arbetaren att överleva och försörja sin familj. Vad som anses krävas för detta är påverkat av sociala och historiska förhållanden. (Ricardo, 1821, s. 70-86)

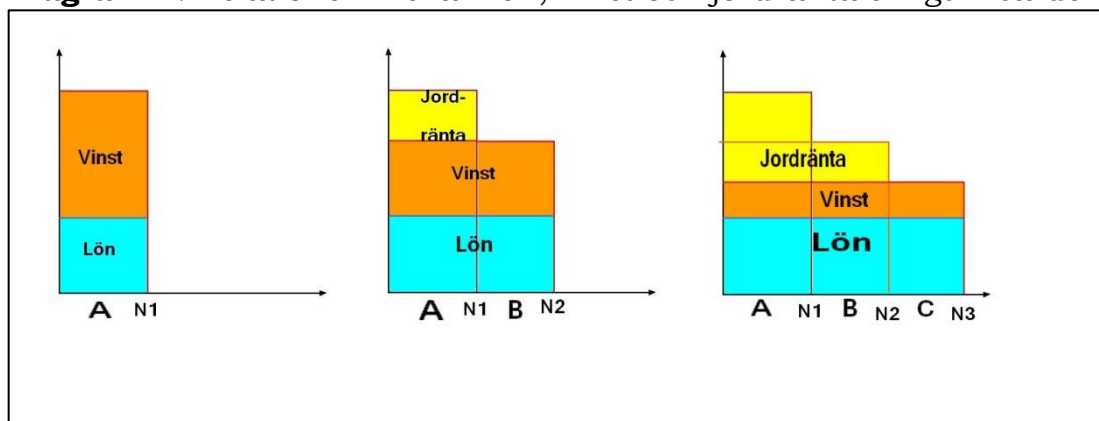
Vinsten består av det överskott som återstår när arbetaren fått sin lön och jordägaren tagit hand om jordräntan. Efter hand som alltmer mark tas i anspråk för livsmedelsproduktion kommer allt sämre jord att användas. Eftersom jordräntan då stiger kommer detta leda till att vinsten successivt pressas nedåt. När detta händer blir möjligheten att ackumulera kapital allt mindre och den ekonomiska utvecklingen kommer därför enligt Ricardo att stanna av. (Ricardo, 1821, s. 104)

Även om Ricardos resonemang om vinstens utveckling i första hand berör jordbruket menar han att vinstnivån inte kan vara annorlunda i industrin. Detta eftersom olika vinstnivåer skulle leda till att kapitalet skulle flyttas till den verksamhet som ger bättre avkastning men genom detta skulle samtidigt nivåskillnaderna jämnas ut. Dessutom kommer det när befolkningen ökar att krävas mer arbete för att producera livsmedel, vilket leder till att kostnaden för lönen i industrin stiger samtidigt som utrymmet för vinsten minskar. (Ricardo, 1821, s. 96-97)

Eftersom jordägare enligt Ricardo har en tendens att lyxkonsumera kommer överskottet att huvudsakligen gå till lyxkonsumtion. Hade

däremot överskottet tillfallit kapitalisterna hade en större andel sparats för att investeras i ytterligare företagsamhet. Detta betyder att Ricardos beskrivning av utvecklingen inte är särskilt optimistisk. Det bör också betyda att när ekonomin växer/befolkningen ökar så kommer vinstandelen att minska. Däremot bör det betyda att löneandelen ökar liksom den andel som går till jordägare.

Diagram 1: Relationen mellan lön, vinst och jordränta enligt Ricardo

Ursprungligen används endast jord A som är av högsta kvalitet. Då uppkommer ingen jordränta. När befolkningstalet stiger från N_1 till N_2 måste även jord av kvalitet B användas. Då pressas vinsten ner medan jordränta uppkommer. Än mer sjunker vinsten när befolkningstalet stiger till N_3 . Detta eftersom jord av kvalitet C då måste användas. Under hela förloppet är i princip lönen oförändrad.

Den ovan beskrivna analysen förutsätter att ekonomin är sluten. Om man i stället antar att livsmedel kan importeras så kan man förhindra att jordräntan stiger och att därmed en större del av överskottet går till improduktiv konsumtion.

Karl Marx (1818-1883) delar många av Ricardos synpunkter men det finns också stora skillnader mellan dessa båda 1800-talsekonomer. Även Marx menar att arbetares löner kommer att ligga på subsistensnivå. Dock är hans förklaring till detta något annorlunda. Enligt Marx kommer det aldrig att uppstå en brist på arbetskraft då det ständigt finns en armé av arbetslösa. Det ligger enligt honom i det kapitalistiska systemets natur att producera en sådan armé. Någon

full sysselsättning är det aldrig fråga om. Arbetare kan därför inte tvinga fram högre löner eftersom det alltid kommer att finnas andra som är villiga ta deras arbeten.

Marx och Ricardo delade också uppfattningen att vinster var rena överskott och inte någon ersättning för något utfört arbete eller bidrag från kapitalet.

Enligt Marx kommer bland annat genom teknologisk utveckling varje arbetare att producera allt mera. Men värdet av den utökade produktiviteten kan inte arbetare dra nytta av. Det kan däremot kapitalägaren som i form av vinst tillgodogör sig mervärdet, dvs. skillnaden mellan värdet av produktionen och arbetarens lön. Det är detta som är kärnan i Marx exploateringsteori. Enligt Marx är en varas värde bestämd av den mängd arbete som direkt eller indirekt är nerlagd i framställningen av varan. När arbetskraften inte tilldelas hela värdet av det som produceras utan ett överskott tillfaller kapitalet sker exploatering. Genom den tekniska utveckling som sker kommer exploateringen att successivt öka. Detta betyder att löneandelen enligt Marx måste minska med tiden. Här har alltså Marx en från Ricardo avvikande uppfattning. (Roncaglia, 2005, 251-256)

Senare förklaringar

Olika ansatser från senare ekonomer att förklara löneandelens storlek kan delats in i tre olika typer. De olika teoretiska förslag som framförts varierar. Om en teori framför allt bygger på uppfattningen att ersättningen till arbete och kapital bestäms av marginalprodukten av dessa faktorer har den kallats neo-klassisk. Om däremot förklaringen lägger vikt vid den totala efterfrågan i ekonomin och att konkurrensen sällan är fullständig har den betecknats som keynesiansk. Sociologiska har de förklaringar kallats som i huvudsak hänvisar till icke-ekonomiska faktorer.

Neoklassiska ekonomer

Den ekonomiska teori som utvecklades av bland annat Alfred Marshall (1842-1924) betonar betydelsen av olika former av marginaler. En företagare är t.ex. villig att öka sin produktion, dvs. sitt utbud tills priset på varan motsvarar marginalkostnaden för att producera varan. På samma sätt är konsumenten villig att köpa varan så länge som marginalnyttan motsvarar priset. Om konsumenten för samma pris skulle få mer nytta av en annan vara så kommer inte den första varan att köpas. På detta sätt kommer varans pris och kvantitet att bestämmas av balanspunkten mellan utbud och efterfråga.

På samma sätt förhåller det sig med priset på de faktorer som används i produktionen, dvs. lönen och vinsten. Lönen bestäms dels av efterfrågan som är en effekt av arbetets marginalprodukt dels av utbudet som är en effekt av arbetarens marginalnytta av ytterligare lön. Om av någon anledning det relativa priset på en produktionsfaktor stiger får detta till följd att en viss del av denna faktor substitueras, ersätts, med en annan faktor. Av denna anledning kommer, under förutsättning att substitutionselasticiteten¹ mellan arbete och kapital är konstant och =1, de andelar som utgår som ersättning till de båda produktionsfaktorerna arbete och kapital att bli konstanta. Neo-klassiker gör ofta antagandet att substitutionselasticiteten är konstant och =1. Detta i och med att man ofta använder sig av Cobb-Douglas produktionsfunktion.

Matematikern Charles Cobb och ekonomen Paul H. Douglas (1928) undersökte mängden arbete som satts in i produktionen och

¹ Substitutionselasticiteten anger hur lätt man kan ersätta en faktor med en annan. Den betecknas $\sigma = \frac{\frac{dK/L}{K/L}}{\frac{dMRTS}{MRTS}}$ oftast med σ och beräknas enligt formeln där d står för förändringen, K för mängden kapitalet, L för mängden arbetskraften och MRTS står för marginal rate of technical substitution.

mängden kapital som användes för att producera det som faktiskt produceras i delar av USA. Deras resultat kunde de presentera i form av en ekvation:

$$P = bL^k C^{1-k}$$

Där P är den producerade mängden, L är mängden arbete och C är mängden kapital och b är en konstant som fångar den teknologiska utvecklingen. De fann att $k \approx 0,75$ och att $1-k$ därför $\approx 0,25$. I senare undersökningar använde man sig av en annan formel, nämligen

$$P = bL^k C^j$$

Det visade sig då att $k+j \approx 1$, vilket betyder att deras ursprungliga antagande om konstant skalavkastning fick ytterligare stöd. Detta betyder att om t.ex. både arbets- och kapitalinsatsen ökas med 1 % så kommer produktionen också att öka med 1 %, med andra ord är avkastningen skalenlig.

Eftersom Cobb och Douglas i olika studier fann att k var mer eller mindre konstant och att $k \approx$ löneandelen kom deras produktionsfunktion att ses som ett starkt stöd för att löneandelen är konstant.

Värdet av det empiriska stödet för Cobb-Douglas produktionssfunktion, men även andra produktionsfunktioner som antar konstant substitutionselasticitet, har ifrågasatts. Felipe och McCombie (2001) har nämligen kunnat visa att de mer eller mindre konstanta resultaten i första hand är ett resultat av en identitet i nationalräkenskaperna². Detta betyder att de resultat man kommer fram till beror på denna identitet snarare än på tekniska egenskaper i produktionen.

² Den identitet som nationalräkenskaperna utgår ifrån är $Y = wL + rK$, där Y =BNP, w =lönen, L =mängden arbete, r =räntan och K = kapitalmstocken.

En annan sak som förutsätts av de ursprungliga neo-klassikerna, t.ex. Marshall, är att det råder fullständig konkurrens, dvs. att marknaden fungerar perfekt och att ingen enskild konsument eller företag har möjlighet att påverka priset. (Pålsson Syll, 2002, 203-205)

Förutom den populära Cobb-Douglasfunktionen har sannolikt Bowleys lag bidragit till att stärka tron på en konstant löneandel.

Bowleys lag har sitt namn efter Arthur Bowley (1869-1957) en engelsk matematiker, statistiker och nationalekonom som undersökte löneutvecklingen i England under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Han fann då att löne- och vinstandelarna under denna period varit tämligen konstanta. Detta i kombination med den neo-klassiska jämviktsteorin gjorde att uppfattningen att löneandelen är konstant kom att bli en allmänt accepterad sanning. (Sandberg, 2014)

Med tiden har man inom neo-klassisk ekonomi kommit att inse att löneandelen och därmed också vinstandelen kan variera. Frågan blir då hur detta kan förklaras. En förklaring skulle kunna vara att den teknologiska utvecklingen gjort att insatsen av kapital har ökat kraftigt. Detta skulle kunna förklara varför ersättningen till kapitalet, profitkvoten, stigit. Dock är detta inte särskilt troligt eftersom det skulle förutsätta att substitutionselasticiteten mellan arbete och kapital är större än 1. Det mesta tyder på att den är 1 eller lägre än 1. (Bohlin, 2014)

I en analys av utvecklingen i 14 OECD-länder finner Blanchard (1997) att den teknologiska utvecklingen inte är tillräcklig för att förklara de förändringar i löneandelen som ägt rum. Han visat nämligen att utvecklingen sett olika ut i de anglo-saxiska länderna jämfört med de övriga europeiska länderna. Medan löneandelen och vinstandelen varit tämligen konstant i de anglosaxiska länderna har löneandelen i de övriga europeiska länderna sjunkit sedan 1970-talet samtidigt som

naturligtvis vinstandelen stigit. Denna skillnad kan inte förklaras med förskjutning mot mer kapitalintensiv produktion i icke-anglosaxiska länder, eftersom det inte finns något som tyder på att utvecklingen i detta avseende där varit annorlunda än i övriga länder.

Därför misstänker Blanchard att förklaringen kan sökas någon annanstans nämligen i maktrelationer på arbetsmarknaden. Enligt Blanchard kan skillnaden i utveckling bero på att fackföreningar hade en starkare position i de icke-anglosaxiska länderna fram till på 70-talet. I dessa länder kan också arbetskraften ha haft ett starkare skydd i form av anställningstrygghet, generösare arbetslöshetsersättningar etc. Anpassningen till olje-krisen blev därför svårare i de icke-anglosaxiska länderna och effekterna av den långvarigare där. Detta samtidigt som fackföreningars makt i dessa länder reducerades. (Blanchard 1997)

Blanchards exempel visar att neo-klassisk teori har kommit att öppna för att utbud och efterfråga på t.ex. arbetskraft påverkas av saker som maktrelationer på arbetsmarknaden.

Keynesianska och post-keynesianska ekonomer

Mycket förenklat kan det påstås att Keynes bidrag till det ekonomiska tänkandet består i att betona den totala efterfrågans roll i det ekonomiska livet, i att peka ut brister i det marknadsekonomiska systemet samt i att tilldela staten en viktig roll i att upprätthålla full sysselsättning.

Keynes behandlar inte direkt frågan om löneandelens storlek och vad som bestämmer dess storlek. Men det finns uttalanden som tyder på att han trott den vara konstant. Någon teori om varför utarbetade han emellertid inte. (Giovannoni, 2014)

Andra samtida keynesianer/post-keynesianer som t.ex. Michal Kalecki (1938) har däremot utvecklat teorier/modeller för att beskriva

dess storlek och förändring över tid. I Kaleckis modell spelar monopolgraden en avgörande roll. Monopolgraden är en sammanfattning av några olika faktorer t.ex. hur effektiv konkurrensen med andra företag är samt styrkeförhållanden mellan arbetsgivare och fackföreningar. Ju större monopolgraden är desto större frihet har företagen att bestämma priset, dvs. att utöver (de rörliga) kostnaderna lägga på ett markup-pris. Ju högre detta är desto större är vinstandelen, och därmed blir löneandelen desto lägre. Härigenom anknyter Kalecki till de klassiska ekonomernas uppfattning om vinsten som ett överskott och som något som inte är motiverat av en bestämd insats.

En annan faktor som Kalecki pekar ut som avgörande är kostnaden för insatsvaror. Detta eftersom markup-priset är bestämt som en andel av de rörliga kostnaderna. Om t.ex. råvarupriserna stiger kommer kostnaden för insatsvarorna att stiga och därmed också profitandelen samtidigt som löneandelen sjunker. Ett tänkt exempel kan illustrera hur kostnaderna för insatsvarorna påverkar löneandelen.

Tabell 1: I två tänkta företag med olika kostnader för insatsvarorna och där markupen är lika stor, 11,11% av de rörliga kostnaderna, blir löneandelen olika stor.

	Företag A	Företag B
Lönekostnader	30	70
Kostnad för insatsvaror	60	20
Markup	10	10
Löneandel i %	75	88
Vinstandel i %	25	12

I företag A där kostnaden för olika insatsvaror är hög relativt lönekostnaden och förädlingsvärdet därför är lågt blir löneandelen lägre än när förhållandet är det omvända trots att påslaget på priset, markupen, är densamma.

Om vi nu tänker oss att priset på insatsvarorna stiger samtidigt som markupen är en konstant andel av de rörliga kostnaderna, ser vi att löneandelen i det företag som har störst kostnad för insatsvaror sjunker kraftigare än i det företag där kostnaden för insatsvarorna från början var lägre.

Tabell 2: Samma företag som ovan men efter en 20%ig ökning av priset på insatsvaror men med oförändrad markup.

	Företag A	Företag B
Lönekostnader	30	70
Kostnad för insatsvaror	72	24
Markup	11,33	10,44
Löneandel i %	72,59	87,02
Vinstandel i %	27,41	12,98

Men arbetskraften kan genom förhandlingar påverka lönens storlek och därmed göra utrymmet för markup mindre. Större möjlighet att påverka lönen har fackföreningar om organisationsgraden är hög och

om det finns brist på arbetskraft dvs. att arbetslösheten är låg. Det motsatta gäller om organisationsgraden är låg och om arbetslösheten är hög.

Kalecki anse att monopolgraden stiger med tiden och därmed att företag har möjlighet att göra en högre markup.

Sociologiska teorier

Den svenske sociologen Walter Korpi (1981) har utarbetat en teori som han kallar maktresursteorin. Till skillnad från andra som koncentrerat sig på maktförhållanden utgår denna teori inte från öppet utövande av makt utan i stället ifrån de resurser en part har att utöva makt. Denna förmåga är definierad som förmågan att bestraffa eller att belöna en motpart. En annan skillnad i förhållande till vanliga maktanalyser är att denna inte utgår från en konfliktsituation. Maktresurserna är viktiga även i situationer där utbyte sker.

Korpi menar att på arbetsmarknaden har arbetsgivarna större maktresurser än arbetstagarna. Men genom sitt större antal har arbetstagarna större maktresurser på det politiska området. Om därför arbetstagarna kan organisera sig och dessutom kan vinna politisk makt så kan man få större inflytande på det ekonomiska området.

Det är detta som enl. Korpi hände under efterkrigstiden. Samtidigt som man hade en hög organisationsgrad kunde man via socialdemokratiska partier förbättra arbetslöshetsförsäkringar och anställningsskydd. Detta ledde till att arbetslösheten blev låg men att å andra sidan inflationen blev hög. Denna prioritering av låg arbetslöshet är i sig något som tyder på att arbetskraften hade stort inflytande. Under 70-talet såg inte Korpi någon anledning till att denna utveckling skulle brytas. Men i och med att oljekriserna

inträffade under 70-talet kom enligt Korpi en förskjutning i maktresurserna. Arbetslösheten steg och detta gav arbetsgivarsidan relativt sett mer makt. Detta i sin tur gjorde att inflationsbekämpningen kom att prioriteras och att man därmed kom att acceptera arbetslöshet på en högre nivå.

Genom att maktrelationen förändrades under 70-talet blev de fackliga organisationernas möjlighet att påverka mindre, vilket kan ha lett till att organisationsgraden minskade. Därmed fick fackföreningarna enligt Korpi än mindre möjlighet att påverka. På det politiska området fick arbetsgivarnas röster mer genomslag och en viss uppluckring av välfärdsstaten kan ha skett.

Korpi menar att det är dessa förändringar i maktrelationerna, som ledde till att löneandelen ökade under de två första decennierna av efterkrigstiden. På motsvarande sätt menar han att den minskade löneandelen från 80-talets början kan förklaras. (Korpi, 2002)

Forskningsläget: orsaksfaktorer

Ett stort antal forskare har undersökt vad som kan påverka nivån på löneandelen. De faktorer som undersökts spänner över ett vitt fält: globalisering, teknologisk utveckling, strukturförändringar, förändrade relationer på arbetsmarknaden och demografiska förändringar är några. Det är rimligt att förvänta sig att löneandelen samtidigt påverkas av flera olika faktorer. Lika rimligt är att tro att dessa faktorer kan samverka och ge kombinationseffekter. Av utrymmesskäl kommer sådana kombinationseffekter inte att diskuteras i fortsättningen, möjligen antydas.

Först är det emellertid viktigt att undersöka om de utvecklingstendenser som iakttagits är resultatet av **sättet på vilket löneandelen har beräknats**. Ett försök att undersöka detta har gjorts av Elsby, Hobijn & Sahin (2013). De har undersökt förändringen av löneandelen i USA under perioden 1950 till 2013. Enligt det vanligaste sättet att mäta egenanställdas inkomster har löneandelen i USA sjunkit sedan slutet av 1980-talet. Elsby et al. visar att en stor del av denna minskning förklaras av att den beräknade lönen för egenanställda sjunkit eftersom antalet arbetade timmar för denna grupp sjunkit. Om man använder ett annat sätt att beräkna de egenanställdas löner t.ex. att fördela ersättningen till denna grupp på samma sätt som ersättningen inom ekonomin i sin helhet fördelas dvs. en viss procentandel går till lön och resten till vinst så försvinner cirka en tredjedel av den sänkning av löneandelen som skett enligt det sedvanliga sättet att beräkna. Det minskade antalet arbetade timmar för egenanställda kompenseras alltså delvis av att fått högre ersättning totalt.

Elsby et al. visar dessutom att inkomstskillnader ökat under perioden. Skillnaderna beror på att den högst betalda procenten av de arbetande lagt beslag på en allt större andel av de totala inkomsterna.

Utvecklingen mot extremt höga löner har bland de egenanställda varit ännu kraftigare. Detta borde tala för att det sedvanliga sättet att beräkna löneandelen underskattar dess storlek genom att tilldela de egenanställda en för låg lön. Men å andra sidan kanske dessa extremt höga löner borde redovisas som vinster.

Man ska vara medveten om att Elsby et al.s undersökning endast gäller ett land och att de slutsatser forskarna drar inte behöver gälla i andra länder. Dock bör man vara medveten om att beräkningssättet av löneandelen kan ha inverkan på såväl dess storlek som på dess förändring över tid.

Globaliseringen har ofta pekats ut som en viktig förklaring till att löneandelen sjunkit i de flesta utvecklade länder från 80-talet och framåt. Genom att utbudet av arbetskraft har vidgats främst genom Kinas, Indiens och Östeuropas inträde på världsmarknaden har detta ansetts sätta press på lönerna i de mest utvecklade länderna. Utbudet av arbetskraft har ökats kraftigt genom en ökad import av varor och tjänster och genom immigration. Men å andra sidan kan man tänka sig att den ökade globaliseringen och ökade handeln har gynnsamma effekter för ekonomin i de utvecklade länderna och att detta skulle kunna komma anställda i dessa länder till del.

För IMF:s räkning har Jaumotte och Tyrell (2007) försökt att skatta hur mycket globaliseringen har bidragit till löneandelens minskning i 18 utvecklade länder under perioden 1982-2002. Som mått på globaliseringsgraden använde de export- och importpriserna, mängden outsourcing och immigrationen. En regressionsanalys där löneandelen körts mot graden av globalisering samtidigt som teknologisk utveckling och förändringar i arbetsmarknadspolitik hållits under kontroll tyder på att en viss del av den sänkta löneandelen kan förklaras med just globaliseringen. När relativa

exportpriserna stiger och relativa importpriserna sjunker så sjunker löneandelen. Detta är också vad man kan förvänta sig eftersom tillverkningen av exportvaror från utvecklade länder är kapitalintensiv medan tillverkningen av importvaror är arbetsintensiv. När arbetsintensiva varor blir billigare finner företag det fördelaktigt att flytta även annan arbetsintensiv produktion utomlands. Sammantaget blir därigenom den inhemska produktionen mer kapitalintensiv.

Jaumotte och Tyrell fann också att outsourcing och immigration påverkar löneandelen i negativ riktning. Men här kan man tänka sig att påverkan går i båda riktningarna, dvs. ökad immigration och outsourcing leder till minskad löneandel men också att sänkt löneandel leder till minskad immigration och minskad outsourcing

Men Jaumottes och Tyrells analys tyder på att globaliseringen endast är en av många faktorer som gjort att löneandelen sänkts. Teknologiska förändringar tycks enligt deras analys vara mer avgörande.

Andra forskare har fått likartade resultat. Guscina (2006) undersökte hur globaliseringen påverkar löneandelen i 18 industrialiserade länder under perioden 1960-2000. Hon använde andra mått på globaliseringen, nämligen utrikeshandels andel av BNP, andelen handel med utvecklingsländer, andelen direktinvesteringar utomlands av BNP samt andelen kapitalflöde av BNP. Guscina använde var och en av dessa mått på globaliseringen i olika regressionsanalyser. På basis av resultat från dessa uppskattar hon att varje procentenhetsökning av globaliseringen leder till en minskning av löneandelen med mellan 0,13-0,16 procentenheter. Med tanke på hur snabbt globaliseringen ökat är detta en högst avsevärd påverkan.

Men globaliseringen kan också ha olika effekter på löneandelen för olika arbetare. Feenstra (2007) visar att frihandelsavtalet NAFTA 1994 mellan USA, Canada och Mexiko lett till att löneandelen för kvalificerade arbetare ökat i samtliga länder samtidigt som löneandelen för mindre kvalificerade arbeten minskat. Anledningen menar han är att när ett företag t.ex. outsourcar en del av en verksamhet till ett mindre utvecklat land så är det den del som kräver minst kvalifikationer hos arbetskraften som flyttas ut först. Effekten i det mest utvecklade landet blir därmed att efterfrågan på kvalificerad arbetskraft ökar och därmed deras löner medan däremot efterfrågan på mindre kvalificerad arbetskraft minskar och därmed sätter press på dessas löner. Efter hand som outsourcingen fortsätter kommer alltmer kvalificerade arbetsuppgifter att öka i värdlandet. Lönen för mer kvalificerade arbeten ökar därmed även i landet till vilket outsourcing skett. Men samma process förstärks ytterligare i det outsourcande landet.

Något relaterat till globaliseringen kan **valutaförändringar** sägas vara. Maarek & Orgiazzi (2013) har undersökt hur 28 valutakriser i 6 utvecklade länder och 54 utvecklingsländer har påverkat löneandelen inom tillverkningsindustrin. Eftersom kapitalet är rörligare än arbetskraften misstänkte de att en valutakris skulle ha negativ inverkan på löneandelen eftersom valutakrisen skulle försvaga fackföreningars förhandlingsstyrka. De fann att en valutakris i genomsnitt sänker löneandelen med 2 procentenheter. De fann dessutom att löneandelen som en följd av valutakriser huvudsakligen sänktes inom varje bransch och inte därför att det skedde förskjutningar mellan branscher.

Intuitivt verkar det rimligt att anta att **styrkan hos fackföreningsrörelsen** i ett land positivt korrelerar med löneandelen. Detta har Erik Bengtsson (2014) undersökt i 16 OECD-länder under

perioden 1960-2007. Han har med hjälp av multipel regressionsanalys kunnat visa att när organisationsgraden sjunker så kommer löneandelen att sjunka. Enligt hans beräkningar förklaras en tredjedel av förändringen i löneandelen av förändringar i organisationsgraden.

Det kan misstänkas att sambandet mellan organisationsgrad och löneandel ser något olika ut i olika länder. Det skulle t.ex. kunna vara så att i länder med hög organisationsgrad som t.ex. de nordiska länderna de fackliga organisationerna med anledning av att man har ett starkt inflytande över lönebildningen endast driver relativt modesta lönekrav. Bengtsson fann endast delvis stöd för detta i sin undersökning. Han fann nämligen att det fanns ett negativt samband mellan organisationsgrad och löneandel i fem länder, Kanada, Tyskland, Norge, Sverige och USA. Att detta negativa samband fanns i USA och Kanada var oväntat eftersom i båda dessa länder är organisationsgraden låg. Genom att använda en annan analysmodell fick Bengtsson delvis andra resultat. Enligt denna andra modell fick han ett noll- eller negativt resultat i Finland, Norge, Sverige och Storbritannien. I detta fall var resultatet endast oväntat för Storbritannien.

Bengtsson kan också tänka sig att sambandet mellan organisationsgrad och löneandel varierar över tid. För att undersöka detta använde han sig av en rullande regressionsanalys med ett "fönster" på 20 år. Bengtsson väntade sig att sambandet skulle öka under första delen men falla under den senare delen av den studerade perioden. Detta eftersom arbetslösheten var låg under den första delen men hög under den senare delen av perioden. Därför blev resultatet något oväntat. Mycket riktigt ökade sambandet mellan organisationsgrad i början av den studerade perioden för att sedan falla men för att återigen stiga. Eftersom måttet på samband gäller en

20-årsperiod som flyttas framåt i tiden är ett svårt att uttala sig mera exakt om när svängningarna äger rum.

En annan faktor som vanligen sätts i samband med förändringar av löneandelen är **förskjutningar mellan branscher**. Om en bransch där löneandelen är hög minskar sin andel av den totala ekonomin samtidigt som en bransch med en lägre löneandel ökar sin andel så kommer helt naturligt löneandelen i den totala ekonomin att sjunka givet att löneandelen i de olika branscherna är oförändrade.

De Serres et al (2001) har försökt avgöra i vilken omfattning förskjutningar mellan branscher kan förklara förändringar i fördelningen mellan arbete och kapital. De har undersökt detta i Tyskland, Frankrike, Italien, Nederländerna, Belgien samt i USA under 1980 och 90-talen. Den metod de använt sig av är att tilldela olika branscher konstanta vikter. Detta innebär att branschernas relativa storlek ett visst basår används som deras storlek även andra år trots att de kan ha förändrats.

De Serres et al. fann att en del av förändringen av löneandelen inte kan förklaras med hänvisning till modesta löneökningar utan är en effekt av hur branschens relativa storlek har förändrats. Det som framför allt har skett under 80- och 90-talen är att branscher med låga löneandelar har vuxit. Det gäller finans- och försäkringssektorn, men det gäller också business service sektorn. När de Serres et al. håller branschernas vikter konstant finner de att för tre länder, USA, Frankrike och Italien, reduceras den nedåtgående trenden för löneandelen signifikant. För Tyskland finner de att den nedgående trenden förbyts mot en uppåtgående. För Nederländerna och Belgien sker ingen signifikant förändring när konstanta branschvikter används.

En annan faktor som har ansetts ha haft betydelse för löneandelens storlek är den **teknologiska utvecklingen**. Guscina (2006) undersökte även detta i sin undersökning av 18 OECD-länder under perioden 1960-2000. Hon fann att det fanns en avgörande skillnad mellan teknologins inverkan under de första 25 åren av perioden jämfört med de senare 15 åren. Fram till 1985 verkar den teknologiska utvecklingen haft en gynnsam effekt på löneandelen medan den från 1985 och framåt haft en negativ effekt. Hon menar att detta beror på att den teknologiska utvecklingen som från 1985 i stor omfattning har samband med datoriseringen i första hand har effektiviserat kapitalets produktivitet medan däremot den tekniska utvecklingen under den första delen ökat arbetskraftens produktivitet. Man kan fråga sig om det finns annat stöd för detta. Man borde kunna visa på påtagliga förändringar i den teknologiska utvecklingen mellan perioderna före resp. efter 1985, som skulle kunna ge stöd för uppfattningen att tekniken haft olika inverkan på de båda faktorernas produktivitetsutveckling. Om man inte kan det riskerar man hamna i en fiktiv förklaring som innebär att förändringen i löneandelen förklaras av en övergång från arbetskraftsförstärkande teknik till kapitalförstärkande teknik. Men att denna i sin tur förklaras av den förändrade löneandelen. Man kan fråga sig om det över huvud taget är möjligt att på empirisk väg avgöra om en ny teknik gör anställda eller kapitalet mer produktiva.

Schneider (2011) har i en undersökning av hur löneandelen påverkas av teknikutvecklingen kommit fram till att den digitala utvecklingen från 1980-talet gjort det möjligt att övervaka arbetskraften på ett mycket mera sofistikerat sätt. Från en enkät som besvarats av tyska hushåll under perioden 1985 till 2001 framgår att anställda över tid känner sig alltmer övervakade. Detta gäller särskilt i tillverkningsindustrin. Arbetsgivare får med hjälp av

övervakningsmetoder ett bättre grepp om varje anställds insats. Samtidigt har enligt Schneider prestationslöner blivit vanligare. Därigenom har man kunnat få ut mera arbete per arbetare vilket har gjort att löneandelen har kunnat hållas nere.

Delvis relaterat till teknologisk utveckling kan priser på investeringsvaror och konsumtionsvaror vara. Enligt Karabarbounis & Neiman (2014) har **priserna på investeringsvaror** relativt konsumtionsvaror sjunkit med 25% under de senaste 35 åren. Detta kan enligt deras analys i undersökningen av löneandelens utveckling inom bolagssektorn i 59 länder förklara hälften av nedgången av löneandelen i dessa länder. Genom att det relativa priset på investeringsvaror sjunkit har företag ersatt delar av arbetskraften med maskiner vilket i sin tur lett till att löneandelen sjunker.

Schmidt & Vosen (2013) misstänkte att **demografiska förändringar** kan ligga bakom det faktum att utvecklingen av löneandelen sett olika ut i olika länder. De menade att om ett land är litet och har en öppen ekonomi samtidigt som antalet som förväntas gå i pension inom en snar framtid är stort så kommer sparandet att vara högt. Detta i synnerhet om arbetskraften inte växer och om nivån på offentliga pensioner är låg. Under dessa omständigheter kommer sparandet att bli högt. Det blir därför svårt att få inhemsk avkastning på detta. Därför kommer stora delar av sparandet att investeras utomlands. Därför kommer inkomsten av kapital att öka i det egna landet samtidigt som löneandelen sjunker.

Av denna anledning undersökte Schmidt & Vosen utvecklingen i 10 OECD-länder under perioden 1961 till 2005. Resultatet av en multipel regressionsanalys tyder på att hypotesen att det finns ett samband mellan demografisk utveckling och löneandel är riktig. Av deras resultat framgår dessutom att variabeln utrikeshandel som andel av

BNP inte är signifikant relaterad till löneandelens storlek, något som flera andra undersökningar funnit. Schmidt & Vosen menar därför att många undersökningar som funnit att globaliseringen bidragit till lägre löneandel kan ha misstagit detta för kapitalflödet som delvis är ett resultat av demografiska förändringar.

2. Effekter av löneandelens storlek

Teoribildning: effekter

Vilka effekter en bestämd löneandel har eller vilka effekter en förändring av löneandelen har är inte alls lika mycket diskuterat som vad orsakerna till förändringar av löneandelen är. Kalecki (1938) har emellertid utarbetat en modell för en sluten ekonomi. Enligt denna modell har en ökning av löneandelen en positiv effekt på den samlade efterfrågan och tvärtom för en minskande löneandel. Anledningen är att konsumtionsbenägenheten för arbetsinkomster är större än för kapitalinkomster. Detta skulle t.ex. betyda att en sjunkande löneandel skulle vara förbunden med en stigande arbetslöshet.

Nu är dock de flesta ekonomier mer eller mindre öppna. Detta betyder att man också måste ta nettoexporten i beaktande. En sådan modell har använts av Stockhammar och Onaran (2007). I denna modell består den samlade efterfrågan (Y) av konsumtion (C), investeringar (I), nettoexport (NX) och offentlig konsumtion (G).

$$Y = C + I + NX + G$$

Konsumtionen ses som en funktion av BNP och löneandelen. Högre BNP och/eller en högre löneandel leder därför till större konsumtion. Investeringarna bestäms av BNP och den långsiktiga räntan och andra kostnader för kapital. Nettoexporten är en negativ funktion av den inhemska efterfrågan, en positiv funktion av den utländska efterfrågan, och en negativ funktion av arbetskraftskostnader. Detta senare i den grad detta påverkar konkurrenskraften. Att lönerna hålls låga i ett land påverkar konkurrenskraften enbart om de inte hålls låga i de länder som landet ifråga handlar med. Det finns ett direkt samband mellan arbetskraftskostnaderna och löneandelen.

Med utgångspunkt i den beskrivna modellen bör man kunna räkna med att en ökning av löneandelen leder till ökad konsumtion. Däremot bör den leda till minskade investeringar eftersom det kan betyda minskade vinster i framtiden. En ökad löneandel kan leda till en lägre nettoexport. Detta därför att den inhemska efterfrågan ökar och arbetskraftskostnaderna stiger. Man måste anta att den utländska efterfrågan är opåverkad. Motsatsen förväntas om löneandelen sjunker.

Vilken den samlade effekten är på den totala efterfrågan kan inte avgöras av modellen. Det blir en empirisk fråga huruvida de positiva effekterna eller de negativa effekterna överväger. Om de positiva effekterna av en ökad löneandel överväger talar man om en lönedriven efterfråga. Om däremot de negativa effekterna överväger talar man om en vinstdriven efterfråga.

Forskningsläget: effekter

Enligt den teoribildning som refererats ovan bör förändringar i löneandelen ha effekter på den totala efterfrågan i en ekonomi. Om detta är fallet i Österrike har undersökts av Stockhammar & Ederer (2008). De undersökte sambandet mellan löneandel och total efterfråga under perioden 1960 och framåt med hjälp av en multipel regressionsanalys. De fann att den inhemska efterfrågan i Österrike har varit lönedriven, dvs. ökade löner påverkar efterfrågan mer än vad ökade vinster gör. Men de fann också att när man tog hänsyn till utrikeshandeln så blev den totala efterfrågan vinstdriven, dvs. ökade vinster hade mer inverkan på totala efterfrågan än vad ökade löner hade. Dessutom fann de att betydelsen av den utländska efterfrågan hade ökat över tid. Dock påpekar Stockhammar & Ederer att effekten av den utländska efterfrågan endast gäller så länge konkurrenskraften ökar i Österrike. Skulle motsvarande

konkurrensökning ske i andra länder kommer den utländska efterfrågeökningen att få betydligt mindre betydelse.

Hein & Vogel (2007) har med en likartad modell skattat hur förändring av vinstandelen i 6 länder, Frankrike, Nederländerna, Storbritannien, Tyskland, USA och Österrike har påverkat totala efterfrågan i dessa länder under perioden 1960 till 2005. Resultatet av deras skattning när effekten av utrikeshandel utelämnas är att för samtliga länder utom Nederländerna har en ökning av vinstandelen en negativ effekt på den totala inhemska efterfrågan, dvs. dessa länders efterfrågan är lönedriven. I Frankrike, Tyskland och Österrike är denna negativa effekt större på grund av att konsumtionsefterfrågan påverkas mera negativt där. När även utrikeshandeln tas med i beräkningen förblir efterfrågan i alla länder utom Nederländerna och Österrike lönedriven. Att resultatet för Österrike inte är detsamma som Stockhammar & Ederer kom fram till kan förklaras med att det finns skillnader mellan de använda modellerna.

Stockhammar, Onaran & Ederer (2007) har med samma metod gjort en analys av förhållandet mellan löneandel och total efterfråga i Euroområdet. I deras analys betraktar forskarna de 12 Euroländerna som ingår som en enhet och perioden omfattar 1960 till 2005.

I detta fall visar det sig att den totala efterfrågan är lönedriven. En ökning av löneandelen med 1 procentenhet ökar den inhemska konsumtionsefterfrågan med i genomsnitt 0,37 procentenheter av BNP för perioden. För år 2005 skulle det betyda att konsumtionsefterfrågan ökade med 0,43 procentenheter av BNP. Enligt skattningarna skulle samtidigt investeringarna minska med 0,07 procentenheter av BNP. Detta betyder att den inhemska ekonomin är lönedriven. Nettoexporten skulle samtidigt minska med

0,16 procentenheter av BNP. Stockhammer, Onaran & Ederers slutsats blir därför att efterfrågan i Eurozonen som helhet är lönedriven. Detta i sin tur betyder att återhållsamhet när det gäller löner har en negativ inverkan på BNP-utvecklingen inom Eurozonen.

Alla undersökningar av huruvida en ekonomis efterfrågan är lönedriven eller vinstdriven kommer inte till identiska resultat. Naastepad & Storm (2006/2007) har undersökt om efterfrågan i 8 olika ekonomier, Frankrike, Italien, Japan, Nederländerna, Spanien, Storbritannien, Tyskland och USA, har varit löne- eller vinstdriven under perioden 1960 till 2000. Resultatet av denna skattning är att samtliga utom Japan och USA är lönedrivna. Detta betyder att man kommit till en annan slutsats än Hein & Vogel (2007) beträffande Nederländerna. Denna skillnad kan förklaras av två tänkbara anledningar. Den ena är att man inte använt samma data. Naastepad & Storm har använt data från OECD medan Hein & Vogel använt data från Europakommissionens AMECO. Den andra är att man använt olika modeller för att skatta påverkan på konsumtion, investering och/eller utrikeshandel.

Samtliga ovan nämnda undersökningar har undersökt sambandet mellan löne- eller vinstandelen och totala efterfrågan. Men det finns även undersökningar av hur löneandelen kan tänkas påverka andra makroekonomiska faktorer. En sådan är utförd av Rudd & Whelan (2005). De har velat undersöka om löneandelen skulle kunna vara en användbart mått på storleken på skillnaden mellan aktuell produktion och den långsiktigt möjliga produktionen, det s.k. produktionsgapet, som man använder när man beräknar sambandet mellan arbetslöshet och inflation. Det har nämligen visat sig att BNP reducerat med den trendmässiga förändringen inte är ett riktigt mått på detta. Rudd & Whelan finner att inte heller löneandelen är ett bra

mått på produktionsgapet och att därför en ökning av löneandelen inte kan ses som en orsak till inflation.

3. Löneandelens utveckling

Mätproblem

Starkt förenklat kan man säga att en mätning av löneandelen i en ekonomi består i att man adderar samtliga löner som betalats ut under ett år för att sedan dividera med förädlingsvärdet och slutligen multiplicera med 100 för att få löneandelen i procent. Vinstandelen kommer att utgöra resten eftersom ersättningen för det som producerats delas mellan arbetskraften och kapitalägarna.

Men för att kunna utföra denna division måste ett antal begreppsliga och praktiska problem klaras ut. Låt oss börja med täljaren. Vad ska räknas som lön? Den ersättning som en industrianställd arbetare får i sitt lönekuvert räknas naturligtvis dit. Rimligen bör andra ersättningar till arbetaren än lönen också kunna ingå. Dessa skulle kunna innefatta eventuella löneförmåner som t.ex. tillgång till fri bil eller rätt att utnyttja en av företaget ägd semesterbostad. På samma sätt bör pensionsersättningar utgöra en del av löneandelen. Men här är frågan när dessa ska räknas, ska de räknas när pensionsrätten tjänas in eller ska de räknas när pensionen betalas ut? Det rimliga är nog att alla sociala avgifter räknas in i lönesumman det år de belastar arbetsgivaren. Bland annat därför att detta är det mest praktiska sättet. Slutligen kan man fundera över hur investeringar i humankapitalet ska räknas. Den utbildning och fortbildning som en arbetsgivare bekostar är naturligtvis i första hand avsedd att underlätta produktionen men kan på andra sätt även vara något som arbetstagaren kan utnyttja och dra fördel av. Men även här talar inte minst praktiska skäl för att dessa kostnader inte ska ingå i lönesumman.

Egenanställda företagare, som t.ex. lantbrukare, erbjuder ett annat slags problem. Den ersättning som utgår till dessa bör rimligen

innehålla en del lön men också ersättning för det kapital som de bidragit med. Här har olika sätt att beräkna använts. Ett har varit att betrakta $\frac{3}{4}$ av deras inkomster som lön och resten som vinst. Skälet till att man väljer denna metod kan vara att man uppfattar relationen lön-vinst på detta sätt i ekonomin i dess helhet. Ett annat sätt har varit att se egenanställdas lön som lika hög som för andra likartade arbeten som utförs av anställda och det som blir kvar beräknas då som vinst. Oavsett vilket sätt man använder kan beräkningssättet få effekter då man studerar utvecklingstrender. En ökning eller minskning av egenanställda kan få påverkan på det erhållna resultatet.³

En annan grupp som försvårar beräkningen är ledningarna i de större bolagen. Dessa har som regel höga löner men ersätts också med bonusar och liknande. I en mening är dessa personer anställda men i en annan mening skulle man kunna betrakta åtminstone delar av deras ersättningar som del i vinst. På likartat sätt förhåller det sig med anställda i finansbolag. Även om dessa personer utgör en liten andel av arbetskraften så är å andra sidan deras ersättningar numera väldigt höga. Därför kommer ersättningar till dem att påverka storleken på den beräknade löneandelen på ett märkbart sätt.

Något som också bidrar till mätproblemet är det faktum att en del anställda äger andelar i det företag där de är anställda. Dessutom har många anställda delar av sitt pensionssparande i aktiefonder och liknande. I dessa fall tillfaller en del av det som normalt räknas som vinsten till de anställda.

³ I engelskspråklig litteratur gör man ofta en skillnad mellan Wage share och Labour share, där den första endast avser utbetalda löner och ersättningar medan den andra också räknar med de egenanställda.

När det gäller att beräkna nämnaren i den ovan nämnda divisionen bör två olika faktorer beaktas. För det första är en del av ersättningen till kapitalet ersättning för förslitning av kapitalet. Denna del borde alltså först räknas bort från förädlingsvärdet, vilket skulle betyda att nettonationalprodukten skulle användas i nämnaren. Men att göra det är inte helt enkelt eftersom man inte har något bra mått på förslitningarnas storlek. Naturligtvis finns det avskrivningsregler men dessa är generella och svarar inte alltid mot den faktiska förslitning som sker av maskiner och annan utrustning. Dessutom ser avskrivningsreglerna olika ut i olika länder, vilket skulle försvåra jämförelse mellan länder. Det är också långt ifrån säkert att utrustning som ersätts byts ut för att den förslitits. Det kan i stället vara därför att man investerar i nyare teknik. Att ta hänsyn till förslitningen skulle också kräva att man tvingades beräkna kapitalstockens storlek, vilket i sig skulle leda till ett annat stort mätproblem. Av dessa skäl är det bruttonationalprodukten som bör vara det värde som används i nämnaren.

För det andra bör man se till att förädlingsvärdet inte kommer att innehålla kostnader för indirekta skatter och intäkter från subventioner. Av detta skäl bör värdet i täljaren anges i baspriser eller faktorpriser snarare än i marknadspriser.

I många av de undersökningar som gjorts rörande löneandelens storlek har man inte på ett tydligt sätt angett hur beräkningen av den skett. Därför bör man inte utan vidare godta de slutsatser som dragits. Detta gäller i synnerhet undersökningar som syftat till att göra jämförelser mellan länder och/eller att studera hur löneandelen utvecklats över tid. Om det finns skillnader i t.ex. antalet lantbrukare i olika länder eller mellan två olika tidpunkter kan detta mycket väl påverka resultatet. Ett resultat som antyder att det skett en förändring i löneandelen kan eventuellt visa sig bero på en förändring

i ekonomisk struktur. Det kan naturligtvis också vara så att ett resultat som tyder på en oförändrad löneandel i själva verket orsakats av att ersättningarna till ledningarna i de stora företagen ökat kraftigt samtidigt som andelen till övriga anställda relativt vinsten minskats. (Kreuger 1999)

Förekomsten av en svart marknad påverkar naturligtvis mätningen. Storleken på den svarta marknaden växlar säkert mellan länder och över tid. Av naturliga skäl är det omöjligt att ta hänsyn till den svarta marknadens storlek.

Trots att det finns många svårigheter när det gäller att mäta löneandelen kommer inte detta att tas särskild hänsyn till i detta arbete. Att på egen hand göra beräkningar skulle inte rymmas inom tillgänglig tidsram. Data som hämtats från olika databaser har godtagits i befintligt skick.

Förändring i löneandel

Trots att denna undersökning avser att studera löneandelen under perioden 1960-2009 kommer beskrivningen av dess utveckling på längre sikt att inledningsvis beröras. Därefter behandlas utvecklingen under den aktuella perioden.

Eftersom nationalekonomer av teoretiska skäl under lång tid har betraktat löneandelen som mer eller mindre konstant har det inte funnits något skäl att studera hur den utvecklar sig över tid. Men bland annat på grund av modernare teoribildning och dessutom beroende på att löneandelen uppenbart förändrats har den blivit ett studieobjekt som tilldragit sig många forskares men även allmänhetens intresse.

I Sverige har flera forskare (Schön 2004, Vikström 2002, Edvinsson 2005, Svanlund 2010) beräknat löneandelens utveckling från 1850 fram till idag. Under perioden 1850 - 1950 tycks löneandelen stadigt ha sjunkit inom jordbruket medan det funnits en motsatt tendens för industrin. Att så har skett kan förklaras av att jordbruket blivit mera kapitalberoende och att industrin successivt krävt mera kvalificerad arbetskraft. (Bengtsson, 2014) Det kan också tänkas att data gällande jordbruket är mindre tillförlitliga. Som nämnts ovan är det inte helt enkelt att beräkna motsvarigheten till lön för egenföretagare.

Lennart Schön (2004) menar att löneandelen på lång sikt är tämligen konstant. Detta utesluter inte att det finns variationer på kortare sikt. Som förklaring till sådana kortsiktiga variationer hänvisar han till sin cykelteori. Enligt denna sker den ekonomiska utvecklingen i ca 40-åriga cykler. Inom dessa består den första delen av transformationer eller förändringar av de industriella strukturerna. Denna period föregås av en ekonomisk kris. Den andra delen utgörs framför allt av rationaliseringar inom industrin. I och för sig kan dessa två processer

föregå samtidigt men inom olika branscher. Men Schön menar att det på grund av det som han kallar utvecklingsblock kommer huvudtendensen vara att en period kännetecknas av det ena och en annan av det andra.

Löneandelen varierar enligt Schön med dessa båda faser i de 40-åriga cyklerna. När den ekonomiska krisen inträffar är enligt honom som regel löneandelen hög och därmed lönsamhetet i industrin låg. Bland annat på grund av institutionella och politiska förändringar ökas lönsamheten och därmed kommer löneandelen att sjunka under transformationsfasen för att sedan åter öka under rationaliseringsfasen.

Av naturliga skäl är nationalräkenskaperna från tiden efter andra världskriget mera standardiserade och mera detaljerade. Detta gör det betydligt enklare att studera hur löneandelen förändrats under de senaste 70 åren. Dessutom har man anledning att tro att data är mera tillförlitliga då dessa är direkt tillgängliga och inte kräver särskilda beräkningar som måste bygga på antaganden av olika slag. Bland annat av detta skäl har ett stort antal forskare studerat löneandelens utveckling under efterkrigsperioden. Av utrymmesskäl behandlas här enbart ett litet urval av dessa.

Bentolila och Saint-Paul (2003) har undersökt utvecklingen i 12 OECD-länder under perioden 1960 till 1995. De finner att det finns stora skillnader mellan dessa länder. Medan löneandelen i Storbritannien under perioden har varit relativt konstant steg den kraftigt runt 1970 i Japan för att sedan stanna på en hög nivå. Samtidigt har den i USA haft en svagt fallande tendens under hela perioden medan den i Tyskland och Frankrike stigit fram till ca 1980 för att sedan falla kraftigt.

Bentolila och Saint-Paul finner att löneandelen för dessa 12 länder i genomsnitt steg med 2,2 procentenheter mellan 1970 och 1980 för att sedan i genomsnitt falla med 3,3 procentenheter fram till 1990. Detta betyder att löneandelen under perioden 1970 till 1990 i genomsnitt sjönk med 1,1 procentenhet. Dock ska påpekas att reallönen i dessa 12 OECD-länder i genomsnitt steg med 2,1 procent under samma period.

Tabell 3. Löneandel och reallön i 12 OECD-länder. (Anpassad efter Bentolila & Saint-Paul, 2003)

	Löneandel			
	Nivå			Förändring
	1970	1980	1990	1970-90
USA	69,7	68,3	66,5	-3,3
Canada	66,9	62,0	64,9	-2,0
Japan	57,5	69,1	68,0	+10,5
Tyskland	64,1	68,7	62,1	-2,0
Frankrike	67,6	71,7	62,4	-5,2
Italien	67,1	64,0	62,6	-4,5
Österrike	64,8	65,9	62,9	-1,9
Nederländerna	68,0	69,5	59,2	-8,8
Belgien	61,6	71,6	64,0	+2,4
Norge	68,4	66,4	63,0	-4,5
Sverige	69,7	73,6	72,6	+2,9
Finland	68,6	69,6	72,3	+3,7
Medelvärde	66,2	68,4	65,1	-1,1
Standardavvikelse	3,6	3,3	4,1	5,2

Erik Bengtsson (2014) har också undersökt löneandelen inom OECD, men hans undersökning omfattar 16 länder och sträcker sig fram till 2007. Genomsnittligt finner han att löneandelens utveckling under denna tid kan beskrivas med hjälp av en upp-och nedvänd U-kurva. Löneandelen var under 60-talet i genomsnitt relativt konstant. Den steg sedan fram till slutet av 1970-talet för att därefter falla tillbaka särskilt under början av 80- och 90-talen. I början av 2000-talet var löneandelen i genomsnitt 6-7% lägre än under 60-talet.

I alla länder utom 4 inföll den under perioden lägsta löneandelen under andra halvan av 90-talet eller under 2000-talet. I de länder som utgör undantag inträffade den lägsta löneandelen under början av 60-talet. I alla länder utom Kanada, Finland och Italien inträffade den högsta löneandelen under 70-talet eller det tidiga 80-talet.

Tabell 4. Lägst, genomsnittlig samt högst löneandel i 16 OECD-länder 1960-2007 (Anpassad efter Bengtsson, 2014)

	Löneandel		
	Lägst	Medel	Högst
Australien	61,0 (1963)	66,1	73,7 (1974)
Österrike	62,0 (2007)	74,0	81,4 (1975)
Belgien	62,4 (1961)	68,7	73,9 (1981)
Kanada	62,8 (2005)	67,4	71,6 (1961)
Danmark	63,8 (1960)	68,3	73,0 (1980)
Finland	60,7 (2007)	70,1	78,1 (1966)
Frankrike	65,7 (2007)	71,3	76,7 (1981)
Tyskland	61,2 (2007)	67,5	71,4 (1974)
Irland	51,6 (2002)	69,4	80,2 (1974)
Italien	61,2 (2001)	68,4	74,8 (1964)
Nederländerna	62,4 (1960)	69,0	75,4 (1975)
Norge	49,2 (2006)	62,0	69,6 (1976)
Sverige	63,9 (1995)	72,0	80,5 (1977)
Storbritannien	69,1 (1997)	72,7	78,3 (1975)
USA	65,1 (2007)	68,4	72,0 (1970)

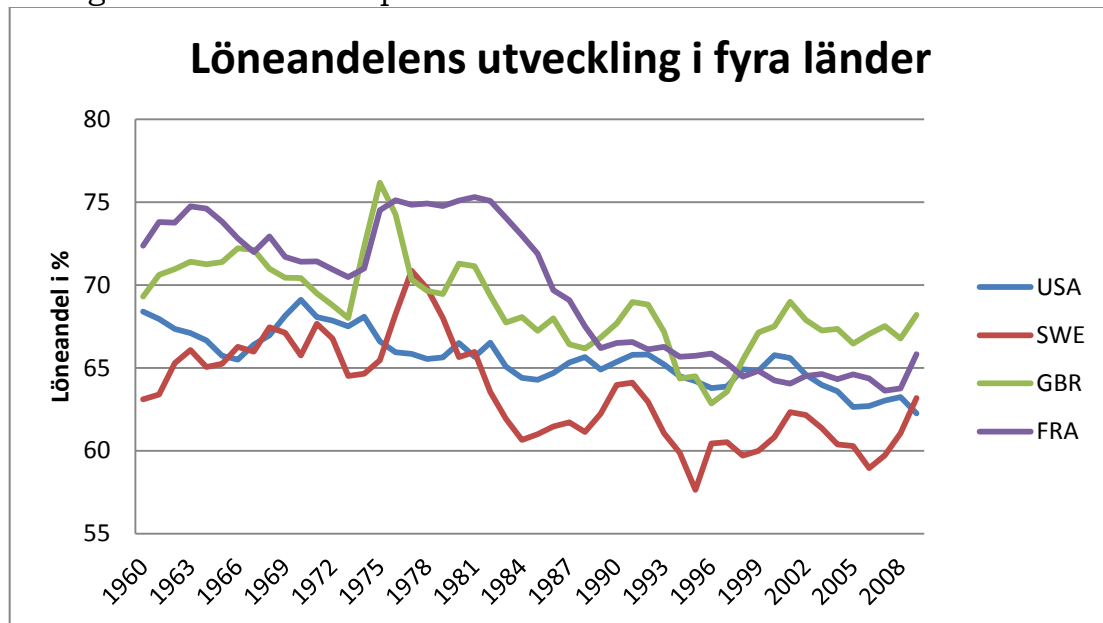
Förutom att Bengtssons undersökning omfattar fler länder kan det finnas skillnader i data då Bentolila & Saint-Paul hämtat data från annat håll än Bengtsson. De använder data från OECD medan Bengtsson hämtat data från AMECO, Europakommissionens databas.

De undersökningar som hittills beskrivits har gjorts i ett relativt litet antal utvecklade ekonomier. Men utvecklingstendenserna som iakttagits tycks också gälla mera globalt. Karabarbounis & Neiman (2014) har undersökt löneandelens utveckling inom företagssektorn i 59 länder från 1975 och framåt. Genomsnittligt har i dessa länder löneandelen sjunkit från ungefär 64% 1975 till 59% i början på 2010-

talet. I 42 av de 59 länderna sjönk löneandelen medan den steg i 17 av de studerade länderna. I 7 av de åtta största ekonomierna sjönk löneandelen. Endast i Storbritannien ökade den.

Data som samlats in av AMECO och som använts i en analys av sambandet mellan löneandel och arbetslöshet för detta arbete tyder också på att löneandelen har fluktuerat över tid men också att det har funnits stora skillnader mellan länder. (se diagram nedan)

Diagram 2: Löneandelens utveckling i Frankrike, Storbritannien, Sverige och USA under perioden 1960 - 2009

Källor se sid. 41-42

Som framgår av diagram 2 skiljer sig utvecklingen av löneandelen ganska mycket åt i de fyra valda länderna. I USA tycks löneandelen varit mest stabil med en viss nedåtgående tendens. Om man bortser från en snabb stegring av löneandelen i Storbritannien under andra halvan av 70-talet påminner utvecklingen där om den i USA. I Sverige och Frankrike ser vi de största förändringarna i form av fallande löneandelar i slutet av 70-talet och början av 80-talet.

4. Löneandel och arbetslöshet

Eftersom arbetslöshet hänger samman med den totala efterfrågans storlek och att denna skulle kunna påverkas av löne- och vinstandelarnas relativa storlek, kan det vara intressant att undersöka om det finns ett samband mellan förändringar i löneandelen och förändringar i arbetslösheten. Detta också därför att UNCTAD (2012) i en Policy Brief från 2012 menade att man genom att öka löneandelen borde få fart på den stagnerande ekonomiska utvecklingen i världen och särskilt i Europa

För att undersöka hur löneandelen påverkar arbetslösheten har en multipel regressionsanalys (OLS) av data från 16 OECD-länder från perioden 1960-2009 utförts. Att dessa länder valts beror dels på att data från dessa länder är relativt lättillgängliga men också att data från dessa länder har bedömts som relativt tillförlitliga. På samma sätt har valet av period varit betingat av att data varit lättillgängliga för denna period.

Modell

Den enklast tänkbara modell som skulle kunna användas skulle vara en där arbetslöshet, $unem$, är den beroende variabel och löneandel, $lsha$, är den enda oberoende variabeln.

$$unem_{i,t} = \alpha + \beta lsha_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

där α anger interceptet och där β anger hur mycket en ökning av löneandelen med en enhet påverkar arbetslösheten.

Tyvärr lider denna modell av flera allvarliga brister. Dels skulle dess användning leda till att måttet på β skulle snedvridas eftersom man utelämnat andra faktorer som påverkar arbetslösheten. Löneandelen skulle få bära skulden för sådant som orsakades av andra variabler. Dels kan man på goda grunder misstänka att det finns

autokorrelation i data. Det är nämligen så att arbetslöshet men också löneandelen ett bestämt år i stor utsträckning är påverkad av dess storlek föregående år. Vid en kontroll visar det sig att korrelationen mellan arbetslösheten ett år och året dessförinnan var så hög som 0.95. Detsamma gäller korrelationen mellan löneandelen och den laggade löneandelen. Ett tredje problem är att många av de förändringar som äger rum i variablernas storlek kan ha sin grund i konjunkturrella växlingar. För det fjärde finns det med stor säkerhet specifika faktorer, t.ex. kulturella och historiska skillnader, som varierar mellan de 16 olika länderna. Dessa speciella faktorer skulle kunna ta ut varandra när den enkla modellen används.

För att komma tillrätta med dessa problem eller svagheter i en enkel modell har istället följande modell använts:

$$d_unem_{i,t} = \alpha + \beta_1 * d_lsha_{i,t} + \beta_2 * d_gsha_{i,t} + \beta_3 * d_inve_{i,t} + \beta_4 * d_tfp05_{i,t} + \beta_5 * d_trad_{i,t} + \beta_6 * d_unio_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

För att i möjligaste mån undvika att konjunktursvängningar styr utfallet har genomsnittet för samtliga variabler beräknats för varje 5-årsperiod. Dessutom har i stället för nivåerna för resp. femårsperiod differensen i förhållande till föregående femårsperiod använts. Därigenom beräknas risken för autokorrelation ha minimerats. Man kan förvänta sig att det finns vissa tämligen stabila skillnader mellan länder. Dessa skulle kunna bero på kulturella, geografiska, klimatmässiga, institutionella skillnader. Genom att enbart använda förändringar i variablerna har dessa konstanta skillnader mellan länderna tagits bort och en OLS kan därför användas. För att undvika problemet med utelämnade faktorer har ett antal faktorer som antas ha påverkan på arbetslöshetens storlek använts som

kontrollvariabler. En av dessa är förändring i den statliga konsumtionens andel av BNP, d_gsha . Förväntan var att en ökning av denna skulle reducera arbetslösheten. Detta därför att den väntas spåda på efterfrågan i ekonomin. En annan är förändring i investeringarnas andel av BNP, d_inve . En ökning av investeringarna förväntas minska arbetslösheten då de leder till en ökning av den totala efterfrågan. Förändringen i den totala faktorproduktiviteten, d_tfp05 , väntas kunna påverka arbetslösheten i två motsatta riktningar. Å ena sidan kan en ökning av denna faktor tänkas öka arbetslösheten då produktionen kan öka utan insats av mera arbete och/eller kapital. Å andra sidan kan den tänkas minska arbetslösheten då ökad lönsamhet ökar möjligheterna att anställa fler. Ökad globalisering i form av en ökad utrikeshandel som en andel av BNP, d_trad , tros påverka arbetslösheten. Men även i detta fall hålls öppet i vilken riktning. Slutligen förväntas en ökning av organisationsgraden i fackföreningar, d_unio , ha en negativ inverkan på arbetslösheten. Organisationsgraden kan inverka på fackföreningars möjlighet att höja löner och därmed också lägstalönerna.

Data

För att utföra regressionsanalysen har data samlats in från tillgängliga källor. För två av de länder som avsågs ingå har data inte varit tillgänglig för hela perioden. Det gäller Tyskland och Schweiz. Därför har den slutliga analysen inte omfattat dessa länder.

Uppgifter om arbetslösheten, $unem$, som procent av arbetskraften har erhållits från Maddison (1991) och ILO (2015). Maddisons serie täcker inte den senaste 20-årsperioden. Därför har ILOs data länkats till Maddisons för den senaste perioden. Detta eftersom de två dataserierna något skiljde sig åt under de år då de överlappade varandra.

Data om löneandelen, *lsha*, som en procent av BNP till faktorpris kommer från Europakommissionens Annual macro-economic database, AMECO (2015).

Som kontrollvariabler har följande variabler använts: statlig konsumtion, investeringar, total faktorproduktivitet, utrikeshandelns storlek och facklig organisationsgrad.

Variabeln *gsha* mäter den statliga konsumtionen som en procentuell andel av BNP. Data har hämtats från Penn World Tables 7.1.

Variabeln *inve* mäter storleken på investeringar som en procentuell andel av BNP. Data har hämtats från Penn World Tables 7.1.

Variabeln *tfp05* mäter den total faktorproduktivitet mätt i fasta nationella priser med 2005=100 som basår. Data har hämtats från Penn World Tables 7.1

Utrikeshandeln, *trad*, används som ett mått på globaliseringen. Denna mäts i värdet av import och export av varor och tjänster som en procentandel av BNP. Data över utrikeshandelns andel av BNP kommer från World Bank (2015)

Den fackliga organisationsgraden mäts i procentandelen organiserade av hela arbetskraften. Data för denna variabel har hämtats från OECD(2015).

En statistisk beskrivning av de använda variablerna framgår av nedanstående tabell:

Tabell 5: Statistisk beskrivning av använda variabler

Variabel	Medeltal	Median	Std	Var.koef.
unem	4,8691	4,4806	3,3185	0,68154
lsha	66,863	66,644	4,7636	0,07124
gsha	7,6068	7,3908	1,6802	0,22088
inve	24,689	24,430	4,9837	0,20186
tfp05	88,955	92,078	12,745	0,14327
trad	57,263	53,413	27,602	0,48202
unio	41,176	36,545	19,080	0,46339

Källor se sid. 41-42

Av nedanstående tabell framgår medeltal för perioderna 1960-64, 1975-84 samt 2005-09 för samtliga använda variabler.

Tabell 6: Medeltal för perioderna 60-64, 75-84 samt 05-09

Variabel	Medeltal		
	1960-64	1975-84	2005-09
unem	2,325	5,581	5,359
lsha	68,456	70,088	62,357
gsha	8,389	8,066	6,597
inve	25,665	23,643	24,432
tfp05	70,202	87,661	99,321
trad	45,200	55,567	75,343
unio	40,947	45,881	34,563

Källor se sid. 41-42

Av tabell 6 framgår bland annat att den genomsnittliga arbetslösheten steg från början av 1960-talet fram till slutet av 70-talet. Den ligger fortfarande kvar på denna höga nivå. Beträffande löneandelen ser vi att den genomsnittligt först stigit för att sedan sjunka. Samma mönster gäller för fackföreningarnas organisationsgrad. Vi ser också att investeringsnivån varit ungefär densamma under dessa tre perioder. Däremot tycks utrikeshandelns andel av BNP stadigt ha ökat.

I nedanstående tabell återges korrelationerna mellan förändringarna i de använda variablerna.

Tabell 7: Korrelationer mellan använda variabler.

d_unem	d_lsha	d_gsha	d_inve	d_tfp05	d_trad	d_unio	
1,000	0,038	0,379	-0,503	-0,092	0,101	0,341	d_unem
	1,000	0,110	-0,043	0,018	-0,150	0,146	d_lsha
		1,000	-0,419	-0,275	0,085	0,196	d_gsha
			1,000	0,273	-0,171	-0,287	d_inve
				1,000	0,009	0,091	d_tfp05
					1,000	0,026	d_trad
						1,000	d_unio

Källor se sid. 41-42

Som framgår av tabell 7 är ingen av korrelationerna extremt hög vilket bör betyda att kollinearitet inte bör föreligga. Vi ser dock att förändringar av investeringar är negativt korrelerade med förändringar i arbetslöshet och med förändring i statlig konsumtion, $r=-0,503$ respektive $r=-0,419$. Detta är helt i linje med vad man kan förvänta sig.

Resultat

Resultatet av en körning av modellen presenteras i nedanstående tabell.

Tabell 8: Utfall av modell, pooled OLS med 126 observationer

Beroende variabel: d_unem					
	coefficient	standardfel	t-andel	p-värde	
konstant	0,383	0,220713	1,735	0,053	*
d_lsha	-0,022	0,062557	-0,358	0,721	
d_gsha	0,546	0,241879	2,258	0,0258	**
d_inve	-0,316	0,074609	-4,235	4,53E-05	***
d_tfp05	0,021	0,038581	0,544	0,587	
d_trad	0,001	0,029826	0,0477	0,962	
d_unio	0,095	0,040432	2,34	0,0209	**
F(6, 119)	9,285	P-värde(F)	2,42E-08		
Adjusted R-squared		0,285			

- Anger signifikans på 10%-nivån, ** anger signifikans på 5%-nivån och *** anger signifikans på 1%-nivån

Enligt denna OLS förklaras cirka 28% av variationen i arbetslöshet av de faktorer som ingår i modellen. Vidare visar det låga P-värdet för hela modellen att arbetslösheten med extremt låg sannolikhet kan vara opåverkad av alla ingående faktorer i modellen.

Vidare framgår av tabell 8 att konstanten har ett värde som är statistiskt signifikant skild från noll, dvs, det är troligt att den har ett positivt värde. Konstantens tolkning är den trendmässiga ökningen av arbetslösheten per femårsperiod. Detta betyder att arbetslösheten stiger med 0,38 procentenheter per femårsperiod.

När det gäller löneandelen tyder resultatet på att dess förändringar inte leder till förändringar i arbetslösheten. Detta skulle kunna bero på att det bland de 14 länder som slutligen ingick i analysen finns sådana där efterfrågan drivs av löner och andra där efterfrågan drivs

av vinster, och att dessa båda tar ut varandra när länderna behandlas som en enhet. Koefficienten har i detta fall ett negativt värde vilket skulle kunna tolkas som att det genomsnittligt handlar om lönedrivna ekonomier. Men då denna koefficient är mycket långt från att vara signifikant är det nog säkrat att på basis av detta resultat hävda att löneandelens storlek inte inverkar på arbetslösheten, varken positivt eller negativt.

När det gäller de undersökta kontrollvariablerna så visar det sig att endast tre har en statistiskt signifikant inverkan på förändringar i arbetslösheten. Enligt resultatet skulle en ökning av den statliga konsumtionen med en procentenhet leda till en ökning av arbetslösheten med ca en halv procent. Varför detta samband finns är inte helt uppenbart. Den troligaste orsaken är att den statliga konsumtionen i andel av BNP stiger då BNP sjunker, och att den statliga konsumtionen därmed fungerar kontracykliskt. Det som talar för denna tolkning är att korrelationen mellan förändring i investeringar och förändring i statlig konsumtion som andel av BNP är tämligen starkt negativt korrelerade, $r=-0,419$. När BNP stiger ökar investeringarna samtidigt som den statliga konsumtionen relativt sett sjunker och tvärtom då BNP utvecklas mera ogynnsamt.

Däremot är det fullständigt förväntat att en förändring av investeringars andel av BNP leder till förändring i arbetslöshetstalet fast i motsatt riktning. Enligt resultatet från körningen av regressionsanalysen leder en ökning av investeringarna med 1 procentenhet till en sänkning av arbetslösheten med ca 0,3 procentenheter.

Slutligen ser vi att förändringar i organisationsgraden leder till förändringar i arbetslösheten. Dock är påverkan ganska liten. En ökning av organisationsgraden med en procentenhet ger en ökning av

arbetslösheten med 0,1 procentenheter. Att detta samband över huvud taget finns kan bero på att starka fackföreningar åstadkommer relativt höga lönestälningar. Något som kan göra vissa grupper i arbetskraften svårare anställda. Kanske är det så att fackföreningar har en tendens att skydda de som har ett arbete på bekostnad av de som inget har.

De övriga två kontrollvariablerna, förändring i total faktorproduktivitet och utrikeshandelns omfattning, tycks inte ha någon inverkan på arbetslösheten. Möjligen kan det vara så att båda dessa har motsägande effekter på arbetslösheten. De kan i vissa avseenden öka efterfrågan på arbetskraft men samtidigt bidra till att efterfrågan på arbetskraft minskar. När t.ex. produktiviteten stiger kan det finnas skäl att anställa fler eftersom varje person kan producera mer, men samtidigt kan produktivitetens utvecklingen göra det möjligt att producera mer med en mindre arbetsstyrka.

Sammanfattning

En genomgång av relevant litteratur visar att många faktorer kan påverka löneandelens storlek. Som regel tycks det handla om både institutionella och ekonomiska faktorer. En faktor är globaliseringen. Här kan outsourcing av arbetsintensiv tillverkning vara en mekanism. Valutakriser är en annan faktor. Detta genom att de kan försvaga fackliga organisationers möjligheter att hålla uppe lönenivån. De fackliga organisationernas styrka kan också påverkas av andra faktorer t.ex. deras förmåga att attrahera medlemmar, något som också kan påverka löneandelen. Globaliseringen men även andra faktorer kan orsaka förskjutningar i branschens inbördes storlek. Detta kan också påverka löneandelen eftersom denna till viss del är branschberoende.

Vad som inte framkommer klart ur den genomgång som gjorts är hur olika kombinationer av faktorer kan samspela för att påverka löneandelen. Detta borde kunna göras till föremål för vidare undersökningar även om det ter sig tämligen komplicerat.

Genomgång av relevant litteratur rörande löneandelens effekter på i första hand den totala efterfrågan i en ekonomi ger ett något motsägande intryck. Vissa ekonomier tycks vara mer lönedrivna än andra, varför effekten av ökning och minskningar av löneandelen på efterfrågan växlar. Dock verkar det som om utrikeshandeln storlek kan vara en faktor som har betydelse för vilken effekten blir.

Denna aspekt av löneandelen bör undersökas vidare. Inte minst eftersom många länder och särskilt länder inom EU försöker öka sin internationella konkurrenskraft genom att på olika sätt hålla ner lönenivån.

Trots att det finns svåra mätproblem kan man ändå dra slutsatsen att löneandelen har varierat i storlek under tiden efter andra världskriget.

Man kan också konstatera att det i detta avseende finns väsentliga skillnader mellan länder. Däremot är det svårt att med bestämdhet hävda exakt hur stora variationerna varit över tid och mellan länder, just därför att mätresultaten kan ifrågasättas.

När det gäller den effekt som löneandelen har på arbetslösheten så ger resultatet av den OLS-analys som utförts inget stöd för de påståenden som gjorts bland annat från UNCTAD, om att en höjning av löneandelen skulle minska arbetslösheten. Det är mycket möjligt att så skulle ske i de länder som har en lönedriven efterfrågan. För att kunna veta om detta är ett möjligt sätt att komma till rätta med arbetslösheten skulle man behöva utföra en separat analys av varje land för sig.

Referenser

AMECO (2015) hämtad 2015-04-27 från http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/ameco/index_en.htm

Bengtsson, Erik, (2014) Do unions redistribute income from capital to labour? Union density and wage shares since 1960, *Industrial Relations Journal*, 45(5), 389-408

Bentolila, Samuel & Saint-Paul, Gilles, (2003) Explaining Movements in the Labor Share, *Contributions to Macroeconomics*, 3(1), 1-31

Blanchard, Olivier, (1997) The Medium Run, *Brookings Paper on Economic Activity*, 1997(2), 89-158

Bohlin, Jan, (2014) Kapitalism och ojämlikhet, *Historisk tidskrift*, 2014(4), 686-697

Cobb, Charles W. och Douglas, Paul H., (1928) A Theory of Production, *The American Economic Review*, 18(1), 139-165

De Serres, Alain, Scarpetta, Stefano & De la Maisonnette, Christine, (2001) Falling Wage Shares in Europe and the United States: How Important is Aggregation Bias? *Empirica*, 28(4), 375-400

Edvinsson, Rodney, (2005) *Growth, accumulation, crisis: with new macroeconomic data for Sweden 1800-2000*, Alqvist & Wiksell, Stockholm

Felipe, Jesus & McCombie, J.S.L., (2001) The CES Production Function, the accounting identity, and Occam's razor, *Applied Economics*, 33, 1221-1232

Giovannoni, Olivier, (2014) *What Do We Know About the Labor Share and the Profit Share? Part1: Theories*, (Levy Economics Institute of Bard College Working paper No. 803), hämtat 2015-04-21 från <http://www.levyinstitute.org/publications/>

Guscina, Anastasia, (2006) *Effects of Globalization on Labor's Share in National Income*, (IMF Working Paper 06/294)

ILO, (2015) Ilostat, *Unemployment general level*, Hämtad 2015-04-26 från http://www.ilo.org/ilostat/faces/home/statisticaldata?_afLoop=4150099618593

Jaumotte, Florence & Tytell, Irina, (2007) *How Has The Globalization of Labor Affected the Labor Income Share in Advanced Countries*, (IMF Working Paper 07/298)

- Karabarbounis, Loukas & Neiman, Brent, (2014) The Global Decline of the Labor Share, *The Quarterly Journal of Economics*, 129(1), 61-103
- Kalecki, Michal, (1938) The Determinants of Distribution of National Income, *Econometrica*, 6(2), 97-112
- Korpi, Walter, (1981) *Den demokratiska klasskampen – Svensk politik i jämförande perspektiv*, Tidens förlag, Stockholm
- Kreuger, Alan B, (1999) *Measuring Labor's Share*, (NBER Working Paper No. 7006)
- Maarek, Paul, & Orgiazzi, Elsa, (2013) Currency Crises and the Labor Share, *Economica*, 80, 566-588
- Maddison, Angus; (1991) *Dynamic Forces in Capitalist Development – A Long-run Comparative view*, Oxford University Press, Oxford
- OECD (2015) OECD.StatExtracts, *Trade union density*, Hämtad 2015-04-23 från <http://stats.oecd.org/>
- Penn World Table 7.1, (2012) Hämtad 2015-04-28 från https://pwt.sas.upenn.edu/php_site/pwt_index.php
- Pålsson Syll, Lars, (2002) *De ekonomiska teoriernas historia*, Studentlitteratur, Lund
- Ricardo, David, (1821) *Principles of Political Economy and Taxation*, I Gonner, E. C. K. *Ricardo's Political Economy*, (1932), G. Bell and Sons, Ltd, London
- Roncaglia, Alessandro, (2005) *Wealth of Ideas – A History of Economic Thought*, Cambridge University Press, Cambridge
- Rudd, Jeremy & Whelan, Karl, (2005) Does Labor's Share Drive Inflation?, *Journal of Money, Credit, and Banking*, 37(2), 297-312
- Sandberg, Erik, (2014) *Lönesänkarna*, Ordfront, Stockholm
- Schmidt, Torsten & Vosen, Simeon, (2013) Demographic change and the labour share of income, *Journal of Population Economics*, 26(1), 357-378
- Schneider, Dorothee, (2011) *Monitoring, Information Technology and the Labor Share*, (SFB 649 Economic Risk Discussion Paper No. 2011-066).

Svanlund, Jonatan, (2010) *Svensk och finsk upphinnartillväxt: Faktorpris- och produktivitetsutjämnning mellan Finland och Sverige 1950-2000*, Doktorsavhandling vid Umeå universitet,

UNCTAD, (2012) *Policy Brief No 26*, hämtad 2015-05-04 från <http://unctad.org/en/Pages/Publications/Policy-Brief.aspx>

Vikström, Peter, (2002) *The big picture: a historical national accounts approach to growth, structural change and income distribution in Sweden 1870-1990*, (Umeå studies in economic history, 26), Umeå,

World Bank, (2015) World Development Indicators – Imports of Goods and Services, Hämtad 2015-04-28 från <http://data.worldbank.org>